

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדַת יָמִים HEMDAT YAMIM

נשא תשע"ד

פרשת שבוע

"עַמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם" (תהלים קכ"ב ב)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

נקדיש את דברינו השבוע לכבודה של ירושלים המאוחדת. בפרשת נשא, התורה מתארת את שנים עשר נשיאי השבטים, שהביאו את קרבנותיהם לכבוד חנוכת המשכן. כל העם התאחד סביב עבודת המשכן.

כארבע מאות שנה מאוחר יותר, לאחר שדוד מצליח, בהקרבה אישית ובסייעתא דשמיא, להכות את גלית גיבורם של הפלשתים, מושגת שוב אחדות. צטט תחילה את הכתוב:

"וַיִּחְזַק דָּוִד מִן הַפְּלִשְׁתִּי בְּקָלַע וּבָאֶבֶן וַיִּךְ אֶת הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּמִּיתֵהוּ וַחֲרַב אֵין בְּיַד דָּוִד: וַיִּרְץ דָּוִד וַיַּעֲמֵד אֶל הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת חַרְבּוֹ וַיִּשְׁלַף מִמֶּעֶרְבָה וַיִּמָּתֵתֵהוּ וַיִּכְרַת בָּהּ אֶת רֹאשׁוֹ וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי מָת גִּבּוֹרָם וַיִּנְסוּ: וַיִּקְמוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וַיהוָה וַיִּרְעוּ וַיִּרְדְּפוּ אֶת הַפְּלִשְׁתִּים עַד בּוֹאֵן גִּיא וְעַד שַׁעְרֵי עֶקְרוֹן וַיִּפְּלוּ חֲלָי פְּלִשְׁתִּים בְּדֶרֶךְ שַׁעְרֵים וְעַד גַּת וְעַד עֶקְרוֹן: וַיִּקַּח דָּוִד אֶת רֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּבְאֵהוּ יְרוּשָׁלַם וְאֵת כָּלִיו שָׁם בְּאֶהְלוֹ" (שמואל א' י"ז נ-נד).

נשים את לבנו לשלש נקודות בולטות.

1. זו פעם ראשונה שנזכרת האחדות בין יהודה וישראל תחת הנהגת שאול.

2. עניין השערים מודגש מאוד בפסוקים אלה.

3. ירושלים נזכרת כאן כהפתעה שהרי בתקופה זו עדיין לא הייתה עיר יהודית והיא לא תפסה מקום חשוב בחייו הרוחניים של עם ישראל מאז הכניסה לארץ בימי יהושע.

העיר **שַׁעְרֵים** (חרבת קייפה) שכנה בין **שׁוֹבַ** לעזקה. חורבותיה נתגלו בדורנו כעיר יהודית חשובה ובצורה שנבנתה בימי דוד המלך. שמה נגזר כנראה מן העובדה שהיא העיר היחידה בארץ ישראל שהיו לה שני שערים (כמובן מלבד ירושלים שנבנתה בהמשך הדרך). העיר נבנתה על גבעה נישאה ושלטה על הדרך מן השפלה לירושלים. הדרך בה עלו הרפאים=הענקים (וביניהם גם גלית) מאיזור השפלה לירושלים.

כנראה שכבר ברגעים נשגבים אלה, תשועת ישראל מיד צר והכאת הפלשתים בהפתעה גדולה (לאחר ארבעים ימי המתנה כואבים) הבין דוד ברוח קדשו, בהבנה פנימית עמוקה, כי הדרך להקמת מדינה יהודית עצמאית (מה שלא קרה עד ימיו) תלויה קודם כל באחדות של כל עם ישראל ובהקמת מרכז חדש פוליטי=עיר בירה ורוחני=מקום המקדש, בעיר שכל העם יתאחד סביבה. רוח הקודש ששרתה עליו הורתה לו לכיוון ירושלים. בירורים שנעשו בהמשך בהדרגת מורו ורבו שמואל הנביא (שיום פטירתו חל בכ"ח באייר) קבעו שאכן זו האמת וזו הבחירה הנכונה.

בשערי עקרון הפלשתית ו**שַׁעְרֵים** היהודית כתב דוד את החלק הראשון של פרק קיב בספר תהילים:

"שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׁמִחָתִי בְּאֶמְרֵים לִי בַּיַּת יְקִיָּק נִלְךְ: עַמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם: יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחַבְרָה לָהּ יַחְדָּו."

הביטוי: "בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם" מקבל אם כך משמעות חדשה. בנייתה של ירושלים בהמשך כעיר מרובת שערים (כנגד האינטרס הביטחוני) הנציחה גם את נצחונה הגדול של דוד על גלית, נצחון שהבטיח את עתידו של דוד כמלך יהודה וישראל, המלך שיבנה את ארמונו בירושלים ושיכין את התשתית עבור בנין המקדש שם ובנו יבנה את העיר וארמונותיה כשהמקדש במרכזה. ואז יוכלו להתקיים גם המשך דברי הפרק:

"שָׁשִׁים עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבָטֵי יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהָדוֹת לְשֵׁם יְקִיָּק: כִּי שָׁמָּה יָשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת לְבַיַּת דָּוִד: שָׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלִיּוּ אֶהְבִּיךָ: יְהִי שְׁלוֹם בְּחֵילְךָ שְׁלֹחַ פְּאָרְמֹנֹתֶיךָ: לְמַעַן אַחֲזִי וְרַעֲזִי אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ: לְמַעַן בַּיַּת יְקִיָּק אֶלְקִינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לְךָ."

הבה נפנים לקח זה גם לדורנו, רק אחדות לאומית (כפי שהיתה בתשכ"ז ולא היתה בתש"ח) ונכונות למסירות נפש, עבור כלל ישראל בעזרת ישראל מיד צר, תאפשר את בנייה השלם של ירושלים והפיכתה למרכז הרוחני של עם ישראל בפרט, והעולם כולו ככלל.

<p>לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג ז"ל</p>	<p>לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל</p>	<p>לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א אדר א' תשע"ד</p>	<p>לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשס"ט</p>
---	---	---	--

ERETZ HEMDAH
2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il

ארץ חמדה ע"ר
רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת הדף היומי

חזרת רופא לביתו בשבת

הרב אריאל כהן

נאמר בתורה (שמות טז, כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי".

הרמב"ם (הלכות שבת כז, א על פי הירושלמי עירובין ג, ד) כתב, שמדאורייתא מותר ללכת בשבת רק עד שנים עשר מיל, שהוא כשיעור מחנה ישראל במדבר, אך חכמים התירו ללכת רק עד אלפיים אמה.

אולם **לר"ף** (עירובין ה ע"א) **והרא"ש** (שם א, כד) הפסוק אסמכתא בלבד, ורק חכמים אסרו ללכת יותר מאלפיים אמה (960 מטר), וזהו הנקרא 'תחום שבת'.

הרש"ר הירש (שמות שם) באר את שורש מחלוקתם: השבת עניינה לגלות את השגחת ה' בעולם וקבלת עול מלכותו, ובהימנעות מעשיית מלאכה בשבת, מתחזקת הכרה זו באדם. לסוברים שאיסור תחומין מדאורייתא, הפסוק כאן מגלה שישנו מימד נוסף של הגבלה, לא רק על עשייתו של האדם (שמתבטאת באיסורי המלאכה), אלא גם על הסביבה שבה האדם יכול לפעול ביום השבת. אך הסוברים שהאיסור מדרבנן, מדובר **במהות אחרת** של איסור, התורה אסרה רק על מלאכות, וחז"ל בגזרותיהם השונות יצרו סביבה המאפשרת לקדושת השבת לצמוח ולהיבנות. ולכן אסרו אף על דיבור ועיסוק בענייני חול ('ממצוא חפץ ודבר דברי'), וכך באיסור תחומין - בכך שהאדם מתרכז בתוך 'מקומו', ולא יוצא למקומות אחרים, הוא פנוי לספוג לתוכו את קדושת השבת.

במשנה (ראש השנה ב, ה) נפסק, שעדים שבאו להעיד עדות החודש, וכן "חכמה הבאה ליילד, והבא להציל מן הדליקה, ומן הגייס, ומן הנהר, ומן המפולת - הרי אלו כאנשי העיר, ויש להם אלפים לכל רוח".

מאידך, **במשנה** (עירובין ד, ג) מובא "כל היוצאים להציל חוזרין למקומן" משמע שיכולים ללכת אפילו יותר מאלפיים אמה. **הגמרא** (שם מ"ה ע"א) מתרצת בשני אופנים:

1. המשנה בעירובין לא מדברת על איסור תחומין אלא באיסור הוצאה מרשות לרשות, ובאה להתיר ליוצאים להציל במלחמה, לחזור עם כלי מלחמתן, ולא שצריכים להשאירם שם.

2. המשנה בעירובין מדברת במקרה שהמצילים חוששים להישאר במקומם מפחד הגויים, ולכן התירו להם לחזור למקומם. **הרמב"ם** (שבת כז, יז) פסק כשני התירושים, שהיוצאים להציל נפש, מותרים לחזור למקומם, אף עם כלי מלחמתם. אך במקום אחר (שבת ב, כג) מציין טעם נוסף "כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא" - משמע שהטעם אינו משום פיקוח נפש וחשש סכנה שבו הם נמצאים עכשיו, אלא מחשש עתידי שאם ידעו שלא יוכלו לחזור, כשיארע חלילה מקרה הדורש את עזרתם לא ירצו לצאת להציל, כיוון שלא יוכלו אחר כך לחזור למקומם (ראה לחם משנה הלכות מלכים ו, ג).

האגרות משה (אורח חיים ח"ד, פ) לאור דברי הרמב"ם פסק, שמותר לאנשי הצלה ורופאים היוצאים להציל לחזור למקומם ברכבם, וזאת מחשש שיבואו להתרשל מלצאת להציל בפעמים אחרות. מאידך,

רבי שלמה קלוגר (שו"ת ובחרת בחיים סי' צ"ט) דייק שהרמב"ם פסק רק כתירוץ הראשון בגמרא (עירובין שם) שהתיר רק לעניין טלטול כלי המלחמה, ולא התירו כלל ליוצאים להציל הרוצים לחזור למקומם לצאת חוץ לתחום, והוסיף שפיקוח נפש הוא מצווה גדולה מאוד, ואין חשש שימנע מלעשותה בפעמים הבאות בגלל שלא יוכל לחזור למקומו. דעה נוספת בעניין עולה מדברי **המנחת חינוך** (מצווה כ"ד) שכתב שחז"ל לא יכולים להתיר איסור דאורייתא באופן של 'קום עשה', ולכן לא התירו ליוצאים להציל לחזור יותר מתחום דאורייתא (י"ב מיל).

הציץ אליעזר (חכ"א, נט וראה גם חכ"ב, צה) פסק שהרוצה לסמוך על האגרות משה רשאי, וודאי שאין למחות בידו, ואם יחזור ברכבו על ידי גוי הרי זה היתר גמור, שאמירה לנכרי אסורה רק מדרבנן (וראה חתם סופר חלק ה' השמטות קצד שאין איסור תחומין דאורייתא כשהגוי מוציאו מחוץ לתחום). וראה עוד בהרחבה על נושא זה בתשובתנו בשו"ת במראה הבזק חלק ז סימן לד.

סיכום:

נחלקו **הראשונים** בהיקף איסור תחומין בשבת.

לרמב"ם (הלכות שבת פכ"ז, ה"א) התורה התירה ללכת רק עד י"ב מיל כשיעור מחנה ישראל, וחז"ל צמצמו והתירו רק עד אלפיים אמה.

לר"ף (עירובין ה ע"א) **והרא"ש** (שם א, כד) האיסור מדרבנן בלבד - ללכת יותר מאלפיים אמה.

במשנה (ראש השנה ב, ה) התירו ל"יוצאים להציל" לצאת לאחר סיום תפקידם אלפיים אמה לכל רוח.

הרמב"ם (שבת פ"ב, כ"ג) מציין טעם שההיתר הוא 'כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא' - שיימנעו מלהציל כיוון שידעו שלא יוכלו לחזור. נחלקו הפוסקים בעניין אנשים היוצאים להציל, כגון כוחות ביטחון או רופאים ואחיות, אם הם רשאים לחזור בשבת למקומם תוך כדי עשיית מלאכות.

יש שכתבו שמותר לחזור לביתם אפילו אם הדבר כרוך בעשיית מלאכות דאורייתא, כגון לחזור ברכב (בתנאי שאי אפשר לעשות זאת על-ידי נוכרי), ויש פוסקים שהתירו רק באיסורי דרבנן. בכל מקרה מעשי יש לעשות שאלת חכם.

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ח)

Copenhagen, Denmark

קופנהגן, דנמרק

ניסן תשע"ב

בנים לאב יהודי, חברותם בקהילה

שאלה

בקהילתנו הקטנה והרחוקה אנו מנסים להציל צאצאים לאב יהודי ואם גויה. כולם מסכימים לעובדה שהם אינם יהודים על פי ההלכה, ולכן לפני שהם יתגיירו הם אינם יכולים לקחת חלק פעיל בדברים שצריך בשבילם להיות יהודי, כגון השלמת מניין וכדומה. לעומת זאת, כדי לקרבם אנו מאפשרים להם להיות חלק מהקהילה כגון להשתתף בבחירת הנשיא או להיות חברי ועד. כרב הקהילה הם ביקשו ממני חוות דעת הלכתית בנושא. אודה לכם על תשובתכם.

תשובה

נקדים ונקבע, כי ילד הנולד לאב יהודי ואם גויה, אף שהוא גוי לכל דבר, מכל מקום לדעת פוסקים חשובים מצווה לקרבו ולעודדו להתגייר ולהיות חלק מעם ישראל¹, וזאת בשונה מסתם מועמד לגירות שיש לדחות אותו בשלב ראשון, ובוודאי שאין לעשות פעולות שיעודדו אותו לעבור לעם ישראל.

לכן בן לאב יהודי הנמצא בתהליכי גיור מותר לשתפו בבחירות כבוחר, תוך הדגשה שהוא עדיין לא יהודי והוא חייב בגיור מלא. אם מדובר במי שעדיין לא התחיל הליך גיור, והרב חושב שמתן הרשות להשתתף בבחירות כבוחר תעודד אותו להתגייר כראוי בהמשך - הרי שיש מקום לשקול באופן חיובי את קירובו על ידי שישתתף בפעילויות הקהילה, אם דבר זה יגרום לכך שבעתיד ירצה להתגייר², ובלבד שיעשה כן תוך כדי זהירות ממתן לגיטימציה לנישואים עם גויים³, שאז ייצא שכרנו בהפסדנו. לכן בכל מקרה יש לשקול מהי הדרך הראויה לפעול. שיקול זה נתון לדעת רב הקהילה המכיר ויודע את ההשלכות להחלטה על פי היכרותו עם בני הקהילה.

¹ ראה דרכי משה הקצר (אבן העזר סי' קנו, אות א): "אור זרוע ריש יבמות מסתפק אם בנו מן השפחה ומן הנכרית הוא בנו מדרבנן, אף על גב דמדאורייתא אינו בנו". אמנם מלשון האור זרוע אפשר להסיק אחרת, וזה לשונו (חלק א. הלכות יבום וקידושין סי' תקצה): "ואמרו בגמרא ורבנן למעוטי שפחה ונכרית כו' דלאו אחותו היא, הלכך מותר בה. מיהו לא ידענא אם שייך בה לגזור מדרבנן". נראה מדבריו שהסתפק במקרה שתגייר אם היא אסורה מדרבנן משום אחותו מאביו, ולא שייחשב ממש כבנו מדרבנן. ויש לדון עוד במשמעות דבריו ואכמ"ל. אמנם עדיין יש מקום ללמוד מדבריו שיש קשר בין אב יהודי ובנו מן הגויה. כך הבין גם הראש"ל צ הרב בן ציון חי עזיאל במשפטי עזיאל (כרך ב יו"ד סי' נח) שנשאל על גויה שאביה ישראל והיא נשואה לישראל על ידי ערכאות והיא רוצה להתגייר. הוא השיב: "בנכרית שהיא כבר נשואה לישראל - מעשיה מוכיחים שהיא באה להתגייר לשם שמים, ולפיכך מצוה לקרבה. וכל שכן הוא שמצוה לקרב בת ישראל שנולדה מנכרי ונשאת לישראל. דאף על גב שהבנים נגררים אחרי אמו והם נכרים לכל דבריהם, מכל מקום מזרע ישראל באו ומצוה להשיבם אל צור מחצבתם, אלו האבות, לבל ידח ממנו נדח. מטעמים אלה מותר ומצוה לקבל את שתי הנכריות האם ובתה, להציל את ילדי זרע ישראל מאבדון ואת איש ישראל מחטא ועון תמידי של: 'כי חלל יהודה קדש ובעל בת אל נכר יכרת ה' אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות' (מלאכי ב, יא-יב). כדברים אלה כתבת בסה"ק 'משפטי עזיאל' (חלק א יו"ד סי' יד סעיף א)".

בהמשך שם דן הרב עזיאל אם לאחר שתגייר תהיה מותרת לבעלה הישראל. והביא שיש מחבריו הרבנים שכתבו לאסור משום "שאם נתיר להם הנשואין ימצאו כמה בחורים או בניהם עצמם וישאו להם נשים נכריות, בחשבם שהרב מתיר להתחתן בבנות אל נכר". והוא דחה את דבריהם, וכתב: "חששא זאת, דשמא יאמרו התירו חכמים לישא בת אל נכר - אין לה מקום כלל, דמי לא יודע אסור נשואי תערובות בישראל! ואדרבה מזה שיראו שלא מסדרין להם חופה וקידושין אלא אחרי גרות כדת וכהלכה יבינו וידעו אסור נשואי תערובות, שבניה של הנכרית הם כמותה ואף הם לא מותרים להנשא לישראלית אלא אחרי גרותם". עיינו עוד בעניין זה בשו"ת במראה הבזק (חלק ב סי' עא).

² כן דעת מו"ר הגרני"א נחום רבינוביץ.

³ לדעת מו"ר הגר"ז"ג גולדברג יש להוציאם מהקהל, וזאת כדי להבהיר לציבור שהם גויים ולמנוע נישואים עם גויים בעתיד.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרין הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכי דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

